

Høyringsvar til forslag om endringar i domstolstruktur

Frå: Jordskifterettsleiar Asbjørn Rogne, Møre og Romsdal jordskifterett
Stad/dato: Ørsta, 26.04.2022.

Innhald

Høyringsvar til forslag om endringar i domstolstruktur	1
1. Innleiing	2
2. Møre og Romsdal jordskifterett	2
2.1. Struktur	2
2.2. Bemanning	3
2.3. Organisering	3
3. Kva er oppnådd i Møre og Romsdal jordskifterett med domstolreforma 2021?	4
4. Stadleg leiing	5
5. Bete sikring av domstolstruktur	6
6. Jordskifterettane	6
7. Oppsummering	7

1. Innleiing

Det vert vist til Justis- og beredskapsdepartementet sitt høyringsnotat av 26.01.2022, sak 22/371. I notatet går det fram at regjeringa foreslår å tilbakeføre domstolstrukturen frå før domstolreforma 2021.

Forslaget følgjer av Hurdalsplattforma, der det er uttalt at strukturen skal tilbakeførast med unntak for domstolar der domstolleiar, kommunane i rettskretsen, og dei tilsette gjennom sine tillitsvalde er samde om å oppretthalde dagens struktur.

Som domstolleiar (jordskifterettsleiar) for Møre og Romsdal jordskifterett er eg såleis ein av partane, som i følgje Hurdalsplattforma, har fått ei særskild røyst i spørsmålet om kva for struktur ein skal ha for jordskiftedomstolen i Møre og Romsdal jordskiftesokn. Det ligg vel då implisitt i regjeringa sitt forslag, at dersom eg og dei to andre partane ikkje vert samde, skal strukturen tilbakeførast, medan ein derimot får behalde strukturen om vi vert samde om dette.

Eg skal ikkje gå særleg inn på kva eg meiner om den prosessen som regjeringa har lagt opp til for å avgjere domstolstrukturen, men må nesten klype meg i handa kvar dag for å innsjå at regjeringa faktisk meiner strukturen av den 3. statsmakt i Norge skal avgjerast av kommunane, domstolleiar og dei tilsette i den einskilde domstolen. Det er urovekkande og vanskeleg å forstå.

Med dei synspunkta som har kome fram frå kommunar og sentrale kommunepolitikarar i Møre og Romsdal dei siste månadene, er det vanskeleg å sjå at her er eit grunnlag for lokal semje om å behalde dagens struktur. Med tilvising til utgangspunktet i Hurdalsplattforma, har vel såleis denne uttalen liten verdi.

Eg vel likevel å kome med nokre synspunkt på regjeringa sitt forslag, og kvifor eg meiner dagens struktur er god for Møre og Romsdal jordskifterett. Eg meiner strukturen både medverkar til å gi innbyggerane i vår rettskrets betre rettstryggleik, samtidig som den vidarefører nærleik til brukarane.

2. Møre og Romsdal jordskifterett

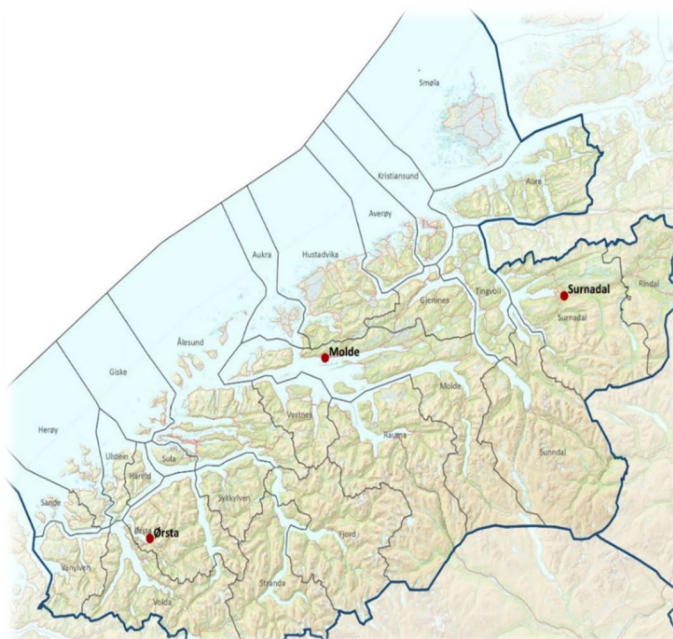
2.1. Struktur

Møre og Romsdal jordskifterett vart etablert 14.06.2021 og er ei samanslåing av det som tidlegare var Nordmøre jordskifterett, Romsdal jordskifterett og Sunnmøre jordskifterett.

Soknet omfattar alle kommunane i Møre og Romsdal, samt Rindal kommune i Trøndelag.

Domstolen har tre likeverdige og likestilte rettsstadar. Dei ligg i Surnadal, Molde og i Ørsta som tidlegare.

Ingen av rettsstadane er lagt ned som følgje av strukturendringa 2021, og rettsstadane har den same bemanninga som tidlegare.

Figur 1 - Møre og Romsdal jordskiftesokn

2.2. Bemanning

Møre og Romsdal jordskifterett tel i dag totalt 17 årsverk fordelt på:

1 jordskifterettsleiar

5 jordskiftedommarar

1 jordskiftedommarfullmektig (byrjar i august 2022)

7 tekniske utgreiarar (ingeniørar)

3 saksbehandlarar

I tillegg styrkar vi domstolen og rettsstaden i Surnadal med ein ekstra jordskiftedommar (konstitusjon), og blir då totalt 18 tilsette. Bemanninga fordeler seg slik på dei tre rettsstadane:

Surnadal: 2 jordskiftedommarar (inkl. éin konstitusjon)
2 tekniske utgreiarar (ingeniørar)
1 saksbehandlar

Molde: 2 jordskiftedommarar
2 tekniske utgreiarar (ingeniørar)
1 saksbehandlar

Ørsta: 1 jordskifterettsleiar
2 jordskiftedommarar
1 jordskiftedommarfullmektig (frå august 2022)
3 tekniske utgreiarar (ingeniørar)
1 saksbehandlar

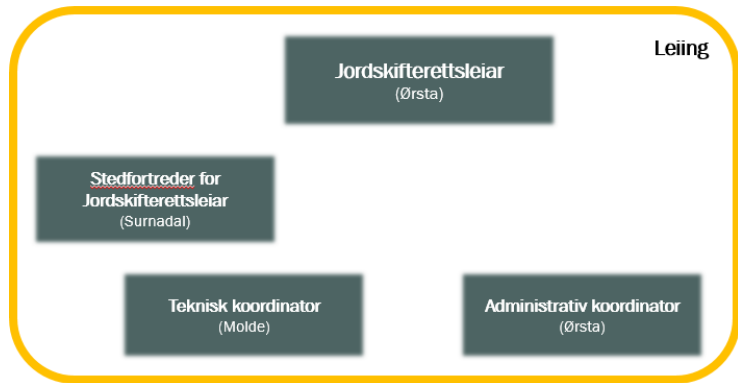
Som nemnt er ingen av rettsstadane i Møre og Romsdal jordskifterett lagt ned som følgje av strukturendringa i 2021. Ei ev. nedlegging vil heller ikkje kunne skje, utan at dette vert førelagt Stortinget. Ingen av rettsstadane har fått redusert bemanning, eller vil få redusert bemanning, utan at dette vert førelagt Stortinget. Tvert om, så styrker vi no bemanninga i Møre og Romsdal med ei dommarstilling i Surnadal. Ikkje fordi saksmengda på Nordmøre nødvendigvis krev dette, men fordi vi kan sjå heile rettskretsen under eitt, og ser at ein totalt sett har behov for auka dommarkapasitet. Vi sikrar då både auka dommarkapasitet, og samstundes sikrar ei forsvarleg bemanning ved alle rettsstadane.

Dagens struktur er difor den beste garantien for at vi kan oppretthalde bemanninga på den enkelte rettsstad, og samtidig medverke til viktige kompetansearbeidsplassar ute i distrikta. Ei reversering vil svekke denne garantien.

2.3. Organisering

Møre og Romsdal jordskifterett har etablert ein organisasjonsstruktur og ei leiing som bygger på tilrådingane frå Domstoladministrasjonen (DA). Modellen for leiarstruktur i jordskiftedomstolen vart utvikla i samarbeid mellom DA og dei sentrale tillitsvalde i domstolane, og er deretter forankra lokalt med dei lokale tillitsvalde ved Møre og Romsdal jordskifterett.

Sjølv om personalansvaret for alle tilsette i domstolen ligg til jordskifterettsleiar, er alle rettsstadane representerte i leiinga av domstolen. Stedfortreder for domstolleiar sit i Surnadal, teknisk koordinator (TK), som er fagansvarleg for dei tekniske utgreiarane, sit i Molde, og administrativ koordinator (AK), som har fagansvaret for saksbehandlarane, sit i Ørsta.

Figur 2 - Leiinga ved Møre og Romsdal jordskifterett

Ingen av rettsstadane er i ei særstilling framfor dei andre, og det er brukt mykje tid på å samkøyre rutinar og praksis slik at vi både internt og eksternt framstår som éin domstol. Dette meiner eg vi har luktast med. Dei to tidlegare jordskifterettsleiarane ved jordskifterettane i Romsdal og på Nordmøre arbeider no 100% som dommarar, noko som har gitt ein auka dommarkapasitet i domstolen.

Praktisk organisering og handtering av viktige funksjonar som post og sentralbord er fordelte mellom dei tre rettsstadane slik at éin rettsstad har ansvaret for handtering av all fysisk post, medan dei to andre samarbeider om sentralbordet. Vidare samarbeider saksbehandlarane ved alle dei tre rettsstadane om e-postmottaket og andre offentlege post- og informasjonskanalar som Altinn, Digipost, Aktørportal mm.

Jordskiftedommarane rullerer på å gi rettleiing til aktuelle brukarar. Dette medverkar til at alle som i dag kontaktar Møre og Romsdal jordskifterett stort sett får snakke med ein dommar, eller får hjelp og informasjon om saksstatus frå ein saksbehandlar eller teknisk utgreiar. Som følgje av at domstolen har fleire ressursar å spele på, har den difor i praksis blitt meir tilgjengeleg for brukarane. Alle som ønskjer eller har behov for å møte opp ved jordskifteretten fysisk, kan gjere dette på den lokale rettsstaden som før.

Domstolen har i tillegg blitt mindre sårbar ved frávær og sjukdom. Dette er viktige praktiske og organisatoriske oppgåver som den nye strukturen har gjort mogleg, og som ikkje let seg gjennomføre om ein går tilbake til dei gamle strukturane.

3. Kva er oppnådd i Møre og Romsdal jordskifterett med domstolreforma 2021?

Eg viser til kap. 4 i høyringssuttalen frå DA, og den kartlegginga som er gjort av effektane for jordskifterettane så langt etter innføringa av domstolreforma 2021. Dei erfaringane som er skildra og trekt fram i høyringssuttalen frå DA er også fullt ut gjeldande for Møre og Romsdal jordskifterett. Eg nøyer meg difor her med å gjengi i stikkords form nokre av dei effektane vi ser så langt ved Møre og Romsdal jordskifterett:

- Betre ressursutnytting på tvers av rettsstadane. Vi flytter på mannskap, ikkje på saker.
- Sakshandsamarane arbeider meir eller mindre saumlaust mellom sakene og rettsstadane. Dette gir meir balansert belastning, og sikrar raskare behandling av sakene.
- Jordskiftedommarar tek saker ved andre rettsstadar, alt etter kvar behovet er størst. Dette fører til redusert ventetid for behandling av sakene.
- Auka dommarkapasitet gjennom reduksjon i talet på leiarar.
- Større fokus på, og auka bruk av rettsmekling, på alle rettsstadar.

- Større og sterkare fagmiljø. Betre grunnlag for læring og kompetanseheving.
- Felles rutinar og praksis medverkar til lik behandling av like sakstype.
- Brukarane har fått betre tilgang på rettleiing.
- Domstolen er mindre sårbar ved sjukdom og anna fråvær.
- Større moglegheiter for spissing av team inn mot saker som krev særleg kompetanse.
- Mindre utfordringar med habilitet.

Ei reversering av domstolstrukturen vil redusere og gjere det svært vanskeleg å oppnå dei positive effektane vi har sett så langt, og som er nemnde ovanfor. Sjølv om regjeringa i høyringsnotatet tek til ordet for å sette i verk tiltak for å betre samarbeidet mellom domstolar, så er det lite konkret kva for tiltak dette er tale om. Dagens struktur medverkar nettopp til auka samarbeid på tvers av rettsstadar, samtidig som ein opprettheld ein desentralisert struktur.

4. Stadleg leiing

Eit sentralt argument for ei reversering av strukturen, synest å vere argumentet om mangel på stadleg leiing, og at dei rettsstadane som ikkje har leiarar med formelt personalansvar sittande lokalt, kan føle seg noko tilsidesett i forhold til det som skjer på leiarnivå sjølv om domstolleiar er til stades regelmessig. Dette vil sikkert også gjelde for enkelte tilsette ved Møre og Romsdal jordskifterett.

Eg trur likevel at argumentet om behovet for stadleg leiing er sterkt overdrive. Arbeidskvardagen for dei fleste av oss har endra seg drastisk dei siste åra. Dette gjeld både i det private og i det offentlege. Utviklinga av teknologiske samhandlingsplattformer har skote fart også i domstolane, og har gjort det lettare å samarbeide på tvers av geografiske lokasjonar. Samtidig ønskjer fleire og fleire arbeidstakarar fleksibilitet i høve til bruk av heimekontor.

Jordskifteretten held rettsmøta sine stort sett ute i distrikta, så nær eigedomane og partane som mogleg. I store delar av året er tekniske utgreiarar ute på markarbeid, rettsmekling, grensemerking, eller er ute for å utføre andre tekniske oppgåver i sakene. Dei fleste tilsette, med unntak av saksbehandlarane, er difor borte frå kontoret opptil fleire dagar i veka. Ser ein dette i samanheng med tilgangen på digitale samhandlingsverktøy og bruken av heimekontor, vil eg difor hevde at det er viktigare for ein leiar i dag å vere tilgjengeleg framfor å vere fysisk til stades på kontoret kvar dag. Slik er det også for Møre og Romsdal jordskifterett.

Vidare har vi lokalt arbeid for å avhjelpe mangel på stadleg leiing på ulike måtar:

- Lokal leiarstruktur med representantar frå fleire rettsstadar.
- Klart definerte rutinar med definert ansvar og myndighet som reduserer behovet for dagleg involvering av leiar.
- Regelmessige fysiske og digitale samlingar med alle tilsette og tillitsvalde for å sikre lik og oppdatert informasjon til alle, samt legge til rette for brei medverknad.
- Aktiv bruk av intranett og andre digitale informasjonskanalar for å spreie og dele informasjon.
- Jordskifterettsleiar er regelmessig til stades på alle rettsstadane.

Eg ser at enkelte instansar tek til orde for å lovfeste ein desentralisert leiarstruktur i den enkelte domstol. Eg støttar ikkje dette synet. Dei fleste jordskifterettane er små organisasjonar, sjølv etter strukturendringa i 2021. Kravet og behovet for ulike leiarroller i den enkelte domstol vil variere, og eg meiner dette bør ligge til den enkelte domstol og domstolleiar å avgjere i samråd med dei tillitsvalde.

Kravet til leiarkompetanse må vege tyngre enn geografi, og vi må passe oss for å etablere ein administrativ leiarstruktur som har geografisk spreining som mål framfor å sjå det reelle behovet domstolen har for administrasjon. Domstolen er til for å gjennomføre saksavvikling, og administreringa av domstolen bør ikkje vere meir omfattande enn det som er naudsynt for å sikre og medverke til ei effektiv saksavvikling. Dette er likevel ikkje til hinder for at det frå sentralt kan utarbeidast generelle tilrådingar for ein organisasjonsstruktur.

5. Betre sikring av domstolstruktur

Etter gjeldande lov vert domstolstrukturen bestemt av regjeringa. Rett nok skal endringar føreleggast Stortinget, men Stortinget har i dag ikkje noko formelt avgjerdsmyndigheit.

Kva for domstolstruktur ein skal ha i Noreg, bør ligge til Stortinget å avgjere. Det er viktig at strukturen har ei breiast mogleg tilslutning i samfunnet slik at ein unngår at strukturen på den 3. statsmakt blir ein kasteball som blir kasta fram og tilbake kvart 4. år som ledd i meir eller mindre vel funderte valløfter. Slike prosessar er tidkrevjande og slitande for alle involverte, og tek vekk fokuset på det vi skal ha fokuset på, nemleg saksavvikling. I tillegg så kostar det store summar, som ein i staden kunne ha nytta til å vidareutvikle domstolane og sikre at alle rettsstadane m.a. får tilfredsstillande lokale og digital utrustning.

Eg viser til kap. 6 i uttalen frå DA, og gir tilslutnad til at domstolsstrukturen bør inn i Domstollova slik at strukturen berre kan avgjerast av Stortinget gjennom lovendringar.

6. Jordskifterettane

Regjeringa ber om innspel på tiltak for å ivareta dei særlege utfordringane ein har i jordskifterettane. Av særlege utfordringar er vel kanskje utfordringane knytt til rekruttering av jordskiftedommarar den aller største.

Dersom det blir ei reversering av jordskifterettane, må ein i ytterste konsekvens rekne med å måtte rekruttere 3 nye jordskifterettsleiarar berre ved tilbakeføringa av Nordmøre jordskifterett, Romsdal jordskifterett og Sunnmøre jordskifterett. DA anslår at det må rekrutterast minst 52 nye domstolleiarar totalt sett for tingrettane og jordskifterettane.

Møre og Romsdal jordskifterett har i fleire omgangar den seinare tid prøvd å rekruttere både jordskiftedommarfullmechtig og jordskiftedommar til rettsstaden vår i Surnadal utan at det har kome ein einaste søkjar. Dette illustrerer det store problemet vi har med å rekruttere jordskiftedommarar til jordskifteretten.

Det er vanskeleg å sjå føre seg kvar ein skal hente alle jordskifterettsleiarane til dei tilbakeførte jordskifterettane frå?

Eg støttar fullt ut det initiativet som Styret i DA har starta gjennom sitt styrevedtak frå 13.12.2021. Det er skissert fleire forslag til tiltak, men dei tre viktigaste på kort sikt er desse:

- a) Det må på plass felles lønssystem for jordskiftedommarar, tingrettsdommarar og lagdommarar. Lønnsfastsetting for jordskiftedommarar må ut av Hovudtariffavtalane, og over til eit felles system som gjeld for alle dommarar.
- b) Lønna til jordskiftedommarane må aukast.
- c) Det må etablerast utdanningstilbod for jordskiftedommarar i Midt- eller Nord Noreg – gjerne i samarbeid med eksisterande utdanningsinstitusjonar på Ås og i Bergen.

Jordskifte kandidatane er ettertrakta arbeidskraft både i det private og i det offentleg, og jordskifteretten evner tilsynelatande ikkje å konkurrere om kandidatane. Jordskifteretten har behov for dei beste jordskifte kandidatane på same måten som dei ordinære domstolane ønskjer dei beste juristane. Då må vi også vise at ein faktisk ønskjer dette lønnsmessig. Det er vidare ingen grunn for at jordskiftedommarar og tingrettsdommarar skal lønnast så ulikt som i dag, og følgje to heilt ulike spor når det gjeld lønnsfastsetting. Begge gruppene er embetsdommarar, er knytt til første nivå domstolar, og har lik utdanningsgrad.

Eg trur vidare at storleiken på fagmiljøa har ei viss betydning for kandidatane som vurderer jordskiftedomstolen som arbeidsplass. Ei tilbakeføring av dei tidlegare domstolane i Møre og Romsdal vil gjere miljøa enda mindre, og vil gjere rekruttering av jordskiftedommarar og ingeniørar endå vanskelegare.

7. Oppsummering

- Dagens domstolstruktur er eit kompromiss mellom behovet for betre ressursutnytting, og omsynet til å sikre nærleik til domstolane for brukarane.
- Dagens struktur har gitt sterkare fagmiljø, noko som er særleg viktig for Møre og Romsdal jordskifterett, som har rettsstadar med få tilsette på kvar plass.
- Møre og Romsdal jordskifterett behandlar sakene på same stad som tidlegare. Ingen saker har blitt flytta til andre rettsstadar.
- Strukturen gjer at ein lettare kan flytte på bemanning alt etter kvar behovet er størst, og kvar ein treng særleg kompetanse. Dette sikrar raskare saksavvikling og likare tilbod til alle brukarane i kretsen.
- Ingen rettsstad er lagt ned, og bemanning er den same som tidlegare på alle rettsstadane.
- Jordskifteretten gjennomfører rettsmøta lokalt og så nær partane som mogleg. Dette er det heller inga endring på.
- Domstolstruktur har vore drøfta i mange år. Det er krevjande for medarbeidarane i domstolen å stå i slike uavklarte prosessar år etter år. Vi treng arbeidsro og føreseielege rammevilkår. Bruk heller pengane på å vidareutvikle domstolane, sikre rekruttering til jordskiftedomstolen, og sikre alle lokale og rettsstader tilfredsstillande og lik digital plattform.
- Lovfest domstolsstrukturen i domstollova slik at den får sterkare rettsvern, og slik at den berre kan endrast av Stortinget gjennom lovendring.
- Tiltak for å rekruttere jordskiftedommarar til jordskiftedomstolen må prioriterast.

Alle saksbehandlarane i Møre og Romsdal jordskifterett har uttalt at dei ikkje ønskjer ei reversering. Eg har også grunn til å tru at det er brei oppslutning og eit klart fleirtal blant både jordskiftedommarane og dei tekniske utgreiarane om å vidareføre dagens domstolstruktur for Møre og Romsdal jordskifterett.

Det er vert å merke seg at det var massiv motstand blant alle tilsette ved både Nordmøre jordskifterett, Romsdal jordskifterett og Sunnmøre jordskifterett til det strukturforslaget som regjeringa Solberg i utgangspunktet la opp til. Det endelege resultatet vart eit godt kompromiss, som berre har fått virke under eitt år. Haldninga internt er snudd, og dette er for meg ein viktig indikator på at dagens struktur har fungert godt og gitt positiv effekt for Møre og Romsdal jordskifterett. Eg har heller ikkje motteke eit einaste signal frå partar, advokatar eller andre aktørar, som har uttrykt misnøye med den gjeldande strukturen, og dei tenester og service dei i dag får frå Møre og Romsdal jordskifterett.

Møre og Romsdal jordskifterett har vore i drift i 10 månadar. Dette er altfor kort tid til å evaluere effekten av dagens struktur.

Ei reversering tilbake til den gamle strukturen må bygge på tungvegande grunnar. Det må bygge på faglege vurderingar og medverke til auka rettstryggleik. Eg ser ikkje at den reverseringa som regjeringa no legg opp til bygger på slik vurderingar, eller vil gi auka rettstryggleik. Tvert om.

I vurderinga av ei eventuell reversering av dagens domstolstruktur er det viktig å behandle den enkelte tingrett og jordskifterett som sjølvstendige domstolar. Det kan vere ulike utfordringar i dei ulike domstolane, og ulik oppfatning internt i domstolane. Ei eventuell endring eller reversering for ein tingrett i ein region, bør difor ikkje ha verknad for vurderinga av strukturspørsmålet for jordskifteretten i den same regionen.

Dersom målet til regjeringa er å sikre rettstryggleiken til innbyggjarane, og samtidig sikre langsiktige og trygge kompetansesarbeidsplassar i distrikta, så bør Møre og Romsdal jordskifterett få bestå med tre likeverdige og likestilte rettsstadar i Surnadal, Molde og Ørsta. Slik kan vi best utnytte dei samla ressursane, og slik kan vi best sikre god og lik kvalitet på dei domstoltenestene vi skal levere til alle brukarane og aktørane i Møre og Romsdal jordskiftesokn.

Asbjørn Rogne/sign.

Jordskifterettsleiar, Møre og Romsdal jordskifterett.